

JAN VERBEKE

GABRIELLE PETIT

ONZE NATIONALE HELDIN

UITGAVE VAN L. OPDEBEEK — ANTWERPEN

GABRIELLE PETIT

I.

— Ik ga hem opzoeken.. Ik wil nieuws weten...

— Maar waar?

— Men heeft mij gezegd, aan de kanten van Charleroi. 't Zal moeilijk zijn, maar ik wil mijn plicht doen...

't Was Gabrielle Petit, die op een dag van Augustus 1914 zoo haar voornemen uitte op reis te gaan. Haar verloofde was soldaat, en volgens een kennis zou hij gewond zijn geworden bij Luik of op den aftocht van de Maasstad.

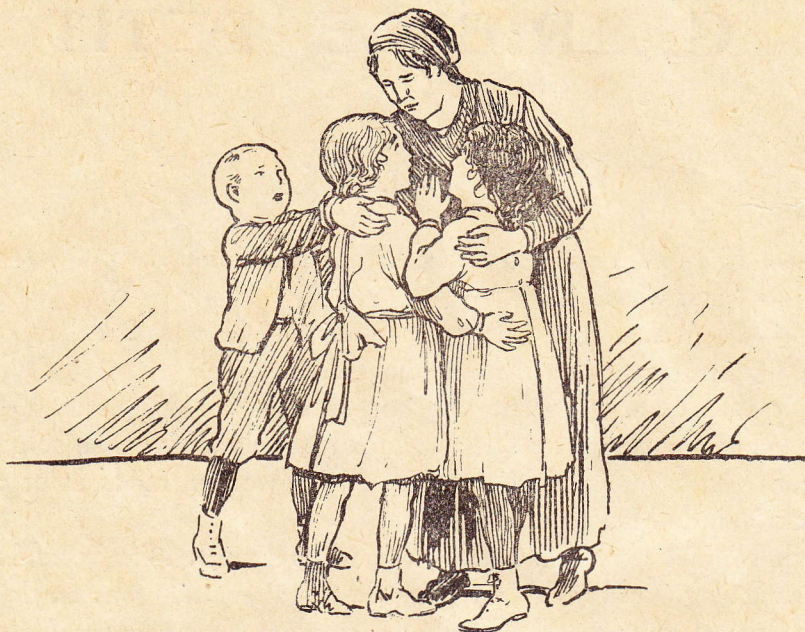
't Nieuws over den oorlog was zoo verward. Hier vertelde men, dat Luik nog stand hield, daar dat de veste gevallen was en de vijand naar Brussel oprukte. De dagbladen spraken elkaar tegen. De wildste geruchten deden de ronde. Veel Brusselaars namen zelfs in angst den trein naar de kust.

Zoo had Gabrielle Petit vernomen, dat het leger van Luik op Charleroi afgetrokken was. Anderen spraken wel van Leuven of Antwerpen, maar zij hechtte meer geloof aan het eerste nieuws. Lieden uit Wallonië vertelden immers, dat er aan de Samber gestreden werd.

En Gabrielle vertrok. Ze was een bevallig meisje van 21 jaar. Moed en wilskracht bezat ze meer dan menige man. Trouwens, ze had geleerd zelf haar weg door 't leven te zoeken. Haar jeugd was reeds vol beproevingen geweest. Ze werd den 20ⁿ Februari 1893 te Doornik geboren. Ze had een andere zuster en jongeren broeder. Toen ze drie jaar oud was, vestigden haar ouders zich te Ath. Haar vader was ingenieur, haar moeder kwam uit een deftige familie van 't Doorniksche. De kleine Gaby ging naar de kostschool.

Maar 't geluk is zoo broos. Mevrouw Petit werd ernstig ziek, en op dringenden raad van den dokter, begaf ze zich voor haar verpleging naar Brussel. 't Was een zwaar afscheid. Weenend kuste ze haar kinderen. Had ze 't voorgevoel van haar dood? Te Brussel stierf ze.

Dat was een zware slag voor Gabriëlle. Ze had zulk een behoefte aan liefde, omdat ze zelve zoo aanminnig en teer was. Helaas, 't huiselijk leven brak nu geheel.

Haar vader hield zijn zoon bij zich, maar zag niet meer naar zijn dochters, Gaby en Hélène, om. De jongste was toen in een kostschool te Bergen. Maar wie zou zich over haar ontfermen?

Toch was daar iemand, die zijn goed hart voor de verlatenen toonde : de heer Mary, verre familie, maar door medelijden bewogen. Hij woonde te Bauffe, in Henegouwen, en betaalde Gabriëlle's opleiding in de school der Zusters van 't Kind Jezus, te Brugelette.

Daar leefde ze als een weeze. De andere kinderen kregen bezoek, maar voor haar kwam nimmer iemand ; van den vader hoorde men niet meer. De vriendinnen gingen verheugd met vakantie naar huis ; Gaby bleef alleen achter. Wel waren de zusters heel goed voor haar, maar toch voelde het meisje het gemis aan familieleden, die de jeugd zoo zonnig kunnen maken.

Gabriëlle deed in die school haar Eerste Communie ; toen mocht Hélène eenige dagen bij haar doorbrengen. Welk een genot ! Treffend was het te zien, hoe de beide zusters elkaar aanhingen ; 't was de stem van 't bloed, die sprak. Zóó trof dat de Zusters, dat zij de middelen beraamden en ook vonden, om de beide meisjes voortaan samen te

laten. En Gabrielle voelde zich nu niet meer alleen. Zij bleef te Bruglette, tot zij zestien jaar oud was.

Plots hoorde ze weer van haar vader. De heer Petit was voor de tweede maal getrouwd, maar had voor zijn nieuwe vrouw verzwegen, dat hij, buiten zijn zoon, nog twee dochters bezat. Zekeren dag bij een twist met den jongen, openbaarde deze het geheim en mevrouw Petit poogde haar echtgenoot te bewegen de andere kinderen ook bij zich te nemen. Hélène had reeds arbeid gevonden en bleef waar ze was, maar Gabrielle kwam. Toch kon ze hier niet gelukkig zijn. Die vreemde vrouw was haar moeder niet en haar vader had zijn kind van zich vervreemd. Gaby schreef aan haar zuster voor haar een betrekking te zoeken en kort daarna werd ze gouvernante in een familie te Brussel. Later ging ze in dienst in een handelszaak. Daar was ze, toen de oorlog uitbrak.

Eenige maanden te voren had ze zich verloofd met zekeren G. Ze beraamden reeds hun huwelijk, maar daar barstte de storm los en Gabrielle's loopbaan zou een gansch andere worden. G... was soldaat en vertrok naar het leger; Gabrielle meldde zich als verpleegster aan. Beiden zouden ze hun plicht doen voor het benarde land.

Ja, Gabrielle Petit had reeds de harde zijde van 't leven gekend, doch zulks staalde haar karakter. En karaktersterkte zou ze toonen in den vreeselijken tijd, welke nu België en gansch Europa schokte.

— Ik ga hem opzoeken, had ze nu in haar kosthuis gezegd, doelend op haar verloofde, die gewond moest zijn.

II.

Charleroi was vol roering van Fransche soldaten en opgewonden burgers. Belgische militairen waren er in de stad niet.

— Maar naar de zijde van Namen, daar liggen de onzen, had men aan Gabrielle gezegd.

Dan zou ze daarheen gaan; 't trof goed, te Farciennes woonde nog een vriendin uit de kostschool, aan wie ze nu en dan schreef. Daar kon ze misschien meer nieuws vernemen.

Den 20ⁿ kwam ze daar aan. Na eenig zoeken vond ze Berthe, haar vroegere klasgenootte.

— Gij hier! riep Berthe verrast.

Gabrielle vertelde het doel van haar reis.

— Maar gij kunt niet verder! hernam de vriendin opgewonden. De Duitschers zijn in de nabijheid.

— De Moffen ! Maar gij schertst zeker ! kreet Gabrielle, wien dat nieuws als een onmogelijkheid voorkwam.

— Neen, neen, 't moet er van krioelen te Fleurus... men zegt wel dertig duizend.

— En Luik zou nog niet gevallen zijn... en Namen !

— Wie weet, wat ze ons wijs maken ! Ik begrijp er ook niets van, maar dat de vijand dichtbij is, moogt ge zeker gelooven.

— Waar zijn dan de Belgen ?

Berthe haalde de schouders op.

— Hier zijn alleen Franschen.

— Ik moet terug naar Brussel en in een andere richting zoeken ! besloot Gabrielle.

— Maar blijf voorloopig hier. Ge kunt nu niet blindelings in 't gevaar loopen. Denk eens, dat ge in de handen der Moffen valt... Ge weet hoe ze handelen. Er zijn hier vluchtelingen uit 't Luiksche gekomen, die vreeselijke dingen vertellen... ook over hun barbaarsheid tegen vrouwen en meisjes.

— Ik moet mijn verloofde vinden ! Ik ben verpleegster... en ik zou hem onverzorgd laten. Hij verlangt naar mij... hij weet dat ik komen zal, want hij kent mij.

— O, Gaby, wees toch voorzichtig. Wacht wat er gebeurt.

Plots was er weer een onstuimige beweging op straat.

— De uhlanen zijn te Wainage ! hoorde men roepen.

— Mijn God, te Wainage... dat is hier tegen ! kreet Berthe. Gaby, blijf bij ons...

— Welnu, ik zal wachten, maar 't is mijn plicht zoo spoedig mogelijk heen te gaan...

En het nieuws werd al ongunstiger ; het was de oude historie, doch steeds even wreed, en in zoo vele plaatsen herhaald.

De kommandant der gendarmerie had te Wainage een uhlaan neergeschoten ; de makkers waren dit gaan vertellen aan den Duitschen staf te Fleurus. De vijand rukte naar Wainage op en naar Raton en Louat, plunderden huizen en staken ze in brand.

De Franschen trokken zich terug op de Samber, naar Pont-de-Loup.

Farciennes, dat aan de Samber ligt, was dus opgegeven.

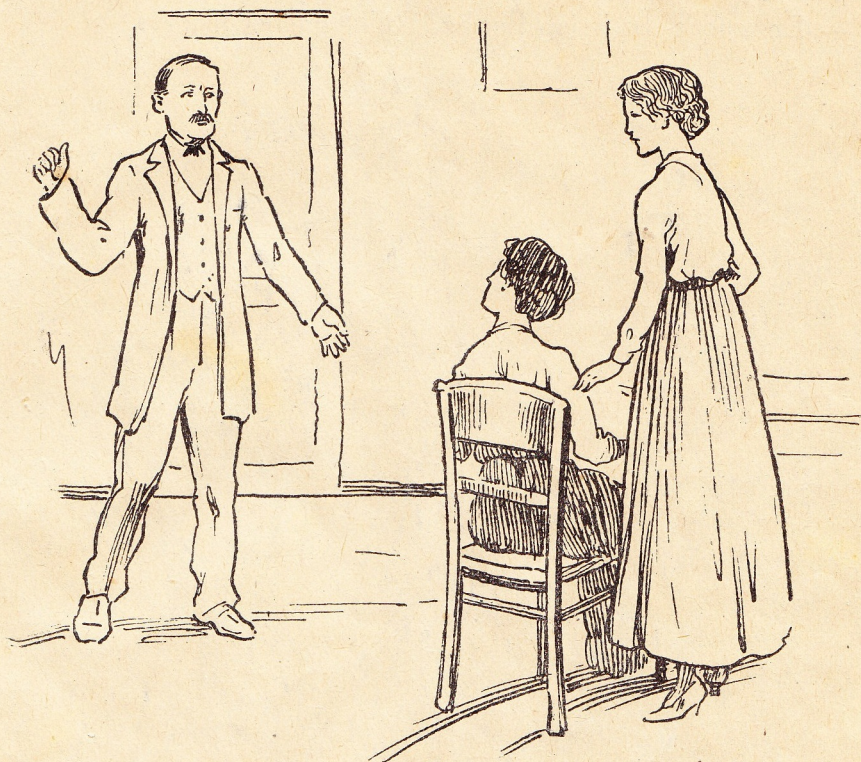
De heer Lemaire, Berthe's vader, kwam met dit nieuws thuis. Hij zag bleek en vreesde ernstige gebeurtenissen.

Berthe stelde hem Gabrielle voor.

— O, kind, waarom niet te Brussel gebleven? zei de man angstig.
Hier is het niet veilig.

— Ik heb geen vrees, antwoordde het meisje moedig.

Mevrouw Lemaire was naar een familielid geweest en kwam nu

ook met allerlei verhalen thuis en zoo wachtte men in spanning de gebeurtenissen af. Men hoorde nu en dan schieten. Te Pont-de-Loup hadden de Fransen op een hoogen mijnheuvel een mitraillease opgesteld, die moordende kogels over de Samber zaaide.

Dreigender werd het gevaar te Farciennes. Plots verbrijzelde een kogel de ruit van de kamer, waarin de familie Lemaire zich bevond.

— Groote hemel, nu begint het hier! riep de vrouw doodelijk verschrikt.

— Laten we in den kelder gaan, zei haar man.

En ze daalden onder den grond.

Eensklaps hoorden ze hevig geweld.

— O God, wat is dat? vroeg Berthe half schreiend.

Getier, gehuil, gevloek klonk daar buiten.

— Ze zijn er! zei de heer Lemaire.

— De Moffen? sprak Gabrielle kalm. 't Is als een bende wilde dieren.

— En moest gij daarvoor naar Farciennes komen, arm kind!

— Ik volgde een verkeerd spoor... ik zal een ander zoeken, maar ik doe mijn plicht, wat er nu ook gebeuren moge.

— Er brandt iets! riep Berthe. Ruikt gij het niet?...

— Ja, inderdaad... hernam haar vader. O, wat voeren ze uit. Is dat oorlog?

— Als ze de huizen van onze straat maar niet in brand steken! hernam Berthe.

Gabrielle steeg de trap op.

— Waar gaat ge heen? vroeg mijnheer Lemaire.

— Zien wat ze uitvoeren...

— Blijf hier! Ik zal gaan...

Hij liep naar boven, opende de voordeur en keek ontzet rond...

Het gehucht Raton stond in lichte laaie ; ook aan de andere zijde bij Campinaire woedden de vlammen.

— Groote hemel, wat gaat er nog gebeuren ? mompelde de man.

Maar eensklaps sprongen soldaten nader, grepen hem vast en sleurden hem mee.

Lemaire riep, dat hij niets misdaan had.

— O, vader ! Ze nemen vader !... kreet Berthe, die zijn stem en het getier der Duitschers gehoord had.

Gabrielle snelde de trap op, en ging naar buiten. Lemaire stond reeds bij een groep bureu, gevangenen gelijk hij, die nu ruw door de soldaten afgetast werden.

— Die menschen hebben niets gedaan, om zoo behandeld te worden, zei Gabrielle tot een officier, dien ze onbevreesd was genaderd. 't Is toch geen oorlog tegen burgers ?

De overste keek haar grimmig aan, maar tegenover den krachtdadigen blik, welke van verontwaardiging gloeide, werd hij kalmer en zei :

— België zit vol franc-tireurs !

— Dat is niet waar...

— Dezen morgen is er nog op onze troepen geschoten.

— Door de Fransche soldaten ; daarvoor is het oorlog.

— Neen, neen... door burgers ! Ik geef u een raad... ga in huis... sommige mannen zijn door dat alles zeer opgewonden.

— Vader ! klonk het.

Berthe stond daar nu ook en angstig leunde ze aan Gabrielle's arm.

— O, wat gaan ze met vader doen ? vroeg ze.

— Gaat achteruit ! gebood de officier nu driftiger.

De meisjes weken eenige stappen... Mevrouw Lemaire kwam ook schreiend naar buiten.

— Gaat allen in huis ! bulderde de officier.

— Wij gaan niet in huis, als gij er de soldaten niet buiten kunt houden, antwoordde Gabrielle, want ze zag hoe de vreemde kerels in de woningen drongen en er plunderden.

Sommigen kwamen naar buiten met de armen vol flesschen wijn, die zij uitdeelden aan makkers... Er werd gulzig gedronken... en dus mocht men nog erger baldadigheden vreezen.

De officier gebood de burgers weg te leiden. Vrouwen en kinderen, die de groep omringden, schreiden en jammerden, en smeekten hun echtgenoot of vader vrij te laten.

Soldaten dreven hen weg en bedreigden de weerloozen met den

De avond daalde, maar overal in 't ronde was de hemel rood van vlammen. (Blz. 11.)

kolf van hun geweer. Een stond zelfs met de bajonet tegenover Gabrielle Petit.

— O, wat zijt gij dapper! schimpde het meisje. Toch maakt ge mij niet bang! Hebt gij een moeder of een vrouw of een verloofde? Nu moesten zij u eens zien!

De Duitscher liet zijn wapen zakken.

— Wij moeten gehoorzamen, verontschuldigde hij zich. De krijg is een zwijnerij...

De mannen werden naar den weg van Raton geleid.

Daar droeg men op een berie een gewonden Duitscher aan.

— Dat hebben uw mannen gedaan! huilden de soldaten tot de vrouwen, die de gevangenen gevolgd waren.

— Neen, neen! klonk het. Alleen de Franschen hebben geschoten.

— Franc-tireurs zijt ge!

— Ge maakt de gewonden af! Ge sluipt 's avonds met messen naar de slagvelden om onze makkers te verminken.

Al de door de Duitsche pers en officieren verspreide laster werd hier uitgebraamd.

— Die zwijnhonden moeten sterven... Ze worden allen gefusilleerd...

Veel vrouwen en kinderen vielen op de knieën en strekten smeeënd de armen uit. Luid klonk hun angstgeschrei. Ze pleitten voor het leven hunner geliefden. Sommigen grepen hun man vast, maar werden ruw achteruit gedreven. Een vader, die zijn armen naar zijn kind uitstak, kreeg een vuistslag in 't gelaat, zoodat hem 't bloed uit den neus sprong.

Gabrielle Petit was bleek geworden. Ze beefde van verontwaardiging, maar ze gevoelde haar machteloosheid. Hier heerschte 't recht van den sterkste, van 't brutaal geweld.

De mannen riepen, dat zij niet geschoten hadden en zelfs geen wapens meer bezaten, maar men bulderde hen toe, dat zij zwijgen moesten. De officier liet hen over het veld naar het landgoed der weduwe Lenain brengen en ze daar in twee rijen tegen den hofmuur plaatsen.

De vrouwen volgden nog. Mevrouw Lemaire strompelde aan den arm van Berthe en Gabrielle.

Veel mannen staarden als wezenloos voor zich uit... De angst verlamde hen. Bij ieder toch rees de vraag of ze hier zoo opgesteld waren, om dadelijk onder de kogels te vallen! Maar neen, weer dreef

de officier zijn slachtoffers op, nu weer terug naar den weg van Raton, dicht bij de woning van den ingenieur Laurent.

Eensklaps floten er kogels. Ze kwamen van Pont-de-Loup, waar de Franschen de wegen verdedigden... De Duitschers wierpen zich in de grachten. De burgers wilden 't zelfde doen... maar hun beulen verboden 't hun. De ongelukkigen moesten op den weg blijven en de Franschen, uit de verte deze groep voor militairen houdend, schoten nog heviger.

Gabrielle vluchtte met Berthe en mevrouw Lemaire achter een aarden wal ; andere vrouwen en meisjes zochten daar ook een schuilplaats, en lagen er te kermen en te weenen, bezorgd om 't eigen leven en dat van man of zoon of vader.

De gevangenen bukten zich voor den storm van lood, die over en langs hen gierde.

— Recht op staan ! O, gij lafaards ! hoonden de Duitschers uit hun grachten, en ze staken met de bajonet naar de naastbijstaanden en richtten hun geweer naar de anderen.

Een gil klonk ; een der burgers viel neer, door een kogel in den hals getroffen ; dan een tweede, een derde, een vierde...

Een der mannen vluchtte naar den gevel van een brandend huis, om toch eenige beschutting te hebben, en de anderen volgden. De Duitsche officier brulde als een bezetene.

— Raap uw gewonden op ! gebood hij.

Men haalde de vier gewonden. Gabrielle Petit had het drama gezien. Zij liep naar de slachtoffers en zei :

— Laat mij ze helpen... Ik ben verpleegster.

Een Duitsch soldaat, menschelijker dan zijn overste, hielp haar verbanden leggen.

Het vuren hield aan en de Duitschers trokken wat terug, maar de burgers moesten mee, en zelfs de soldaten met hun lichaam als een levend schild dekken. Zoo ging het naar Wainage, waar men nog vier honderd gevangenen aantrof, waaronder vrouwen en kinderen.

Daar moesten alle mannen met de handen omhoog gaan staan, en wie deze vermoeid zakken liet, kreeg stampen en slagen of prikken van de bajonet. Die marteling duurde twee uur. Dan zond een officier de vrouwen en kinderen weg.

— Ik ga niet naar huis, ik wil weten wat ze met vader gaan doen, zei Berthe.

— Ik blijf bij u, beloofde Gabrielle... Maar uw moeder?...

Mevrouw Lemaire lag half bewusteloos op het gras. De ontroering en angst, de vreeselijke zedelijke marteling, de tooneelen welke ze reeds had gezien, het schieten, het tieren en huilen, dat alles had haar zenuwgestel geschokt.

— Uw moeder ! hernam Gabrielle, kunt ge haar nergens binnenleiden?

In de nabijheid stond een huisje ; met moeite kreeg men er de arme moeder heen. Daar woonde een kennis, nu ook een bedroefde, wanhopige vrouw, want haar man was ginds bij de gevangenen. Ze was blij gezelschap te krijgen, en Gabrielle en Berthe leidden mevrouw Lemaire naar een zetel. Dan keerden ze buiten terug.

De avond daalde, maar overal in 't ronde was de hemel rood van vlammen.

— O, welke barbaren ! zei Gabrielle met diepen afkeer. Waarom vallen ze de Franschen niet aan, en voeren ze oorlog tegen burgers?...

— Zie, ze doen ze weer verder weg ! kreet Berthe.

De Duitschers leidden hun gevangenen — twee honderd zeven-en-veertig mannen en jongelingen — naar een korenveld.

— Berthe ! klonk het eensklaps.

— O, mijn God ! Jules is er ook bij ! snikte het meisje... Kijk, daar...

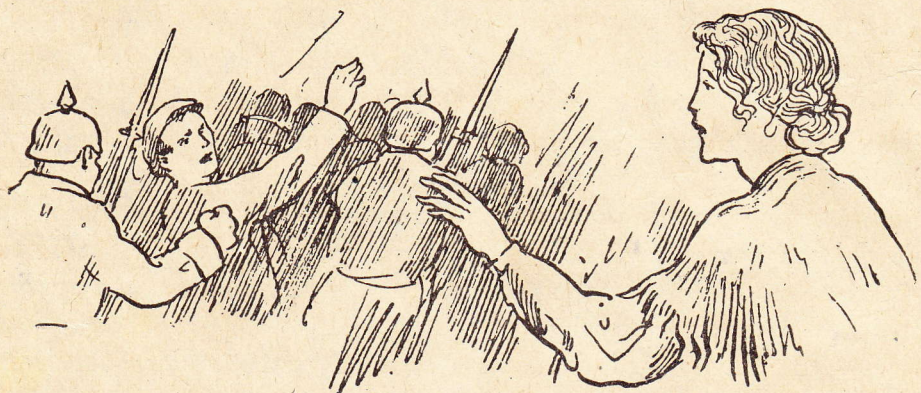
— Welke Jules ?

— Mijn verloofde !... O neen, gij kent hem niet... Zie, daar wenkt hij naar mij.

En het meisje riep in kinderlijke liefde :

— Jules, help vader... zorg voor hem !

De jonge man knikte en wenkte nog eens tot afscheid...

De meisjes volgden op een afstand, maar eensklaps zagen ze een Duitsch kamp.

Overal wemelde het van soldaten ; anderen lagen op graanschoven te slapen, schenen zeer vermoeid, want men hoorde hun luide snorken. Wat verder stonden karren, auto's, kanonnen, paarden, veldkeukens. Groote vuren brandden en de rosse schijn wiegelde over het bont tafereel.

De gevangenen werden door schildwachten omringd.

— O, wij kunnen hier niet blijven, zei Berthe huiverend. 't Wordt nacht, en de soldaten zullen ons voor lage deernen aanzien.

— Dat er eens een zijn handen naar mij uitstrekke ! siste Gabrielle. Maar ge hebt gelijk, we moeten ons verwijderen. Veel dier kerels zijn tot alles in staat. Laten we naar uw moeder gaan en den morgen afwachten !

— Den morgen... maar zal vader dan nog leven ? En Jules ?

— Houd moed... en vertrouw op God...

— O, ik bid al zoo lang voor hen. God alleen kan ons helpen...

Aan alle zijden laaide de brandgloed... 't Werd een roode, een gruwelijke nacht. En het kanon bulderde over de Henegouwsche vlakte.

De meisjes keerden vlug naar het huis terug, waar ze mevrouw Lemaire in grooten angst aantroffen. De arme vrouw vroeg naar haar man. Dan wilde ze naar huis. Gabrielle en Berthe namen haar weer tusschen zich in, en traagjes volgden ze een binnenweg, die de kennis hun aanwees... Men hoorde soldaten woest zingen. Er hadden overal slemppartijen plaats.

Eindelijk bereikten de dompelaars Farciennes.

In de woning lag alles overhoop. Duitschers waren hier geweest, hadden levensmiddelen gestolen, en lakens en dekens, kassen opengebroken, een spiegel en vazen vernield... Maar wat beteekende dat alles bij den angst om vader?

De meisjes brachten moeder te bed... Zij waakten den ganschen nacht. De lucht was van allerlei geluiden vervuld: kanongebulder, geschut, gezang, getier, rauwe, twistende stemmen. Elk oogenblik vreesde Berthe, dat dronken soldaten binnen zouden dringen.

Gabrielle bemoedigde haar; zij was vastbesloten, zoo 't moest, haar eer tot ter dood te verdedigen. Ze beheerschte zich, bleef kalm... dacht aan haar verloofde, bad voor hem, en ging dikwijls door het raam staren naar den rooden gloed, die aan den hemel gloeide, dan weer uitschoot in lange vlammen of een wolk van gensters.

Groote God, dat was wel het oorlogsbeeld, zooals men het te Brussel nog niet vermoedde. Welk een tijd was er nu begonnen? Wat zou haar taak zijn?

Gabrielle mijmerde. Ze dacht aan hetgeen ze vandaag had gezien... De jammerkreten gonsden nog in haar ooren, de klachten, de smeebeden... en het getier en gehuil van de ruwe soldaten.

Wat zou haar taak zijn? O, ze voelde het nu, hoe lief ze haar land had en het dienen wilde met al de kracht, welke in haar was... zelfs met haar leven, zoo ze dit offer brengen moest. Was ze maar een man, dan zou ze strijden! Maar ook vrouwen hadden nu een plicht te vervullen... Gewonden zou ze verplegen, het leed verzachten, de gekwetste strijders verzorgen, bemoedigen, in liefde dienen.

Zoo peinsde Gabrielle Petit, terwijl ze naar den oorlogsgloed staarde. En een oogenblik werd ze zeer droevig; tranen welden in haar oogen. België was zoo gelukkig geweest, zoo stil en ernstig, zoo vlijtig en welvarend... Waarom werd het nu op een foltertuig geslingerd, gewond, verminkt, gemarteld?... Waarom moesten zoovele jonge mannen hun leven offeren, zooveel vrouwen weduwen en kinderen weezen worden, zoovele ledige plaatsen ontstaan in de huizen, de hoeven, op de akkers?...

O, de storm was nu maar pas ontketend, en verwoestend was hij reeds over het landeke. Een machtig heir vertrappelde dit onder den voet. Doch een klein leger, steunend op recht en eer, versperde het den weg.

Ieder moest nu zijn plicht doen... Wat zou haar taak zijn, die van Gabrielle Petit, het een-en-twintig jarig meisje, dat nog zoo weinig vreugde in haar jeugd had gekend?...

Een snik wrong in haar keel... Zag Gabrielle in een visioen haar taak, haar offer?...

Maar ze droogde de tranen ; sterk moest ze zijn, en mee worstelen voor het benarde land. Ook zwakke vrouwen konden zich kloek toonen...

En Gabrielle keerde bij Berthe terug en met haar vriendin bad ze voor de arme gevangenen, ginds in het Duitsch kamp...

III.

Tegen den morgen waren de meisjes toch ingesluimerd... Ze werden gewekt door geklop op de deur...

— O, soldaten zeker ! kreet Berthe...

Gabrielle stond op en ging naar voren.

Neen, dat konden geen soldaten zijn... Die zouden geweldiger te keer gaan. Het meisje deed open. Berthe was haar gevolgd en riep nu :

— O, tante Hélène !

Ze vloog haar in de armen en begon te weenen.

— Ik kom hier... zei de bezoekerster... Mijn huis staat in brand...

Uw vader is daar voorbij gegaan...

— Hij leeft dus nog ?

— Ja... maar ze leidden hem een anderen weg op... O, wat zullen ze nog allemaal doen ?

— Waarheen ging vader ? Ik wil hem volgen...

— Naar Tergnée...

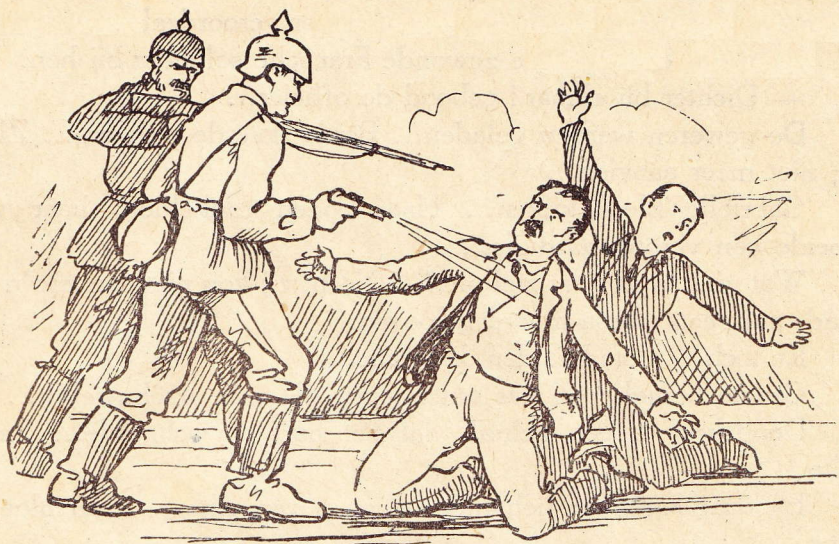
— O, tante, blijf gij wat bij moeder... zij is ziek.

— Goed... maar ga toch niet op straat ! Ze zijn als duivels !

— Ik wil weten, wat ze met vader doen... O, zorg voor moeder, tot ik terug ben... Was Jules er ook bij ?

— Ja, hij liep naast uw vader... Ze zijn pas weg ! Kind, let toch op, de soldaten zijn als wilden... Ze hebben Jonet en zijn zoon in hun huis doodgeschoten !

— Jonet en zijn zoon ?...

— Ja, de ongelukkigen liepen naar boven... tot op zolder... en daar kregen ze den kogel... Toe, blijf liever hier!

Maar Berthe snelde naar buiten en Gabrielle volgde haar. De nieuwe dag lichtte pas; wat zou hij brengen?...

De meisjes bereikten het gehucht Tergnée... Ze zagen burgers, die Duitsche gewonden aanbrachten, welke ze in het veld rond Rose-lies hadden moeten halen.

Uit een huis joeg men daar verborgen burgers en stelde de ongelukkigen in een groep op. In den kelder vond men Fransche soldaten, welke onmiddellijk weggeleid werden... De Duitschers schreeuwden nu de mannen toe, dat zij die Franschen verstopt hadden en verraad pleegden. 't Was er een woelig, roerig tooneel. Soldaten liepen heen en weer, gewonden werden aangebracht, burgers op een hoop gedreven, weenende vrouwen en kinderen achteruit gejaagd. Huizen stonden in brand en vonken dwarrelden neer.

— Ik zie vader niet, zei Berthe.

— Misschien is hij naar elders gebracht, of gevlucht...

— O, kon het waar zijn!... O, wat doen ze daar!...

Gabrielle huiverde ook... Ongeveer twintig mannen stonden voor een brandend huis in een groep...

Dubbel zooveel soldaten werden zes meter voor hen geplaatst... Een officier voerde hen aan, met den sabel in de hand...

— O, mijn God, ze gaan ze dood schieten! gilte Berthe...

— Neen, dat niet... dat niet! smeekte Gabrielle...

Ze hoorde het gekerm en geschrei der veroordeelden...

Men sleurde nog twee gewonde Fransche soldaten bij hen.

— Dichter bij elkaar ! gebood de officier...

De geweren werden geladen... Berthe keerde zich om... Zij kon het niet meer aanzien...

Gabrielle bleef kijken... Haar oogen fonkelden, haar wezen gloeide van verontwaardiging.

Wat ging er in haar ziel om ? ... Neen, zij kon niet aan zoo'n wandaad, zulk een massa-moord gelooven.

En toch... plots knalden de schoten...

Groote hemel, dat was ontzettend, dat was afschuwelijk...

Doodskreten, een gehuil, dat het hart als scheurde... Dan de stilte...

En daar lagen de lichamen op en neven elkaar... een bloedigen hoop...

Berthe snikte het uit ; Gabrielle staarde nog met starren blik naar de slachtoffers... Een kanon reed aan... De voerlieden gingen niet uit den weg... De wielen reden over de gevallenen... beenderen kraakten... men hoorde nog een kreet, die niets menschelijks meer had. Het kanon wipte op, schokte weer neer, rolde verder. (1)

Van het brandend huis dwarrelden vonken weg. Balken stortten krakend in.

De Duitschers volgden het geschut naar Roselies, waar de strijd voort woedde.

Gabrielle schouwde nog altijd als verstomd naar den stapel. Plots kwam er beweging in...

Een lichaam wikkelde zich los, kroop weg... Vrouwen en kinderen snelden toe... Een vreeselijk schouwspel dan... dat geweën en gekerm, dat gekjammer van hen, die een vader of zoon herkenden... Nog waren er levenden... Vier ontsnapten aan den dood : Eugène Simon, Georges Eloy, Isidore Demanet en Firmin Permez...

— O, als vader en Jules er maar niet bij zijn ! kreet Berthe.

Ze wilde gaan zien, doch durfde niet...

Gabrielle nam haar mee. Welk een schouwing ! Daar lagen ze, de arme vermoorden, de slachtoffers van hartelooze beulen, van bedronken kerels, bij wie de beestachtigste instinkten ontwaakt waren...

Neen, Lemaire of Jules bevonden zich niet onder de dooden...

(1) Dit alles is natuurlijk naar waarheid meegedeeld.